

Bayar, Ö., Haskan Avci, Ö. ve Koç, M. (2018). Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin (ETCRSÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 57-76.

Geliş Tarihi: 26/06/2016

Kabul Tarihi: 27/12/2017

ERKEK TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ STRESİ ÖLÇEĞİ'NİN (ETCRSÖ) GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Öznur BAYAR*
Özlem HASKAN AVCI**
Muharrem KOÇ***

ÖZET

Toplumsal cinsiyet rollerinin gereklerini yerine getirmek birey için stres verici olabilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye kültüründe Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle, 201 erkek öğrenci üzerinde nitel bir çalışma yapılmış ve erkeklerin en çok zorluk yaşadıkları konulardan yola çıkılarak Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği için maddeler yazılmıştır. Ölçek, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında, Türkiye'de farklı üniversitelerde lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden toplam 595 erkek öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Yapı geçerliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ayrıca ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı (Alpha= ,90) ve test tekrar test yöntemi ile iki ayrı ölçüm arasında korelasyon katsayısı (,91) hesaplanarak sınıanmıştır. Sonuç olarak ETCRSÖ'nün Türkiye kültüründe erkeklerin toplumsal cinsiyet rolü streslerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolü, toplumsal cinsiyet rolü stresi, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi.

DEVELOPMENT OF THE MASCULINE GENDER ROLE STRESS SCALE (MGRSS): VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

ABSTRACT

Meeting with gender-related expectations can be stressful for the individual. The aim of this study is to develop Masculine Gender Role Stress Scale (MGRSS) in Turkish culture. For this purpose, firstly qualitative research was conducted with 201 male university students. Items were prepared for MGRSS considering the themes in this study. The scale has been applied to 595 undergraduate and graduate male students. MGRSS's validity was evaluated through exploratory and confirmatory factor analysis. Also, the convergent validity of the scale was tested. Content validity were also tested. MGRSS's internal reliability was tested through the Cronbach's alpha (Alpha= ,90) and test retest reliability was tested through correlational analysis (,91). These results revealed that MGRSS is a valid and reliable instrument to measure gender role stress level of men in Turkish culture.

Key Words: Gender, gender role, gender role stress, masculine gender role stress.

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, oznur.bayar@hacettepe.edu.tr

** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, haskan@hacettepe.edu.tr

*** Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, muharrem.koc@hacettepe.edu.tr

1.GİRİŞ

Türkiye’de erkeklik kavramı, ataerkil bir kültür ve geleneksel bir yapı içinde zaman içerisinde kalıplaşmış çeşitli rolleri yerine getirmeyi gerektirmektedir. Bu rolleri yerine getirerek “erkekliğini” ispatlamak kimi zaman erkek için baskı anlamı da kazanabilmektedir. Toplum tarafından kadına ve erkeğe, biyolojik cinsiyetlerinden dolayı atfedilen rollere toplumsal cinsiyet rolü denmektedir. Bu kavram, cinsiyet kalıp yargılarını veya toplumun kalıplaştırdığı cinsiyet farklılıklarını yansıtmaktadır (Dökmen, 2015). Scott’a (2007) göre toplumsal cinsiyet, cinsiyeti olan bir bedene toplumun zoruyla giydirilen bir elbisedir. Toplumsal cinsiyet rolleri söz konusu olduğunda “mağdur” olma durumunun özellikle kadın üzerinden tarif edildiği görülmektedir. Oysa toplumsal cinsiyet rolleri erkekler için de vardır ve erkeği de ezmektedir (Atay, 2012). Goldberg’e (2009) göre erkekler, erkeklik ayrıcalıkları ve güçleri için önemli bir bedel ödemektedirler. Bu bedel, erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına erişebilmesi yolunda erkeğe uygun davranış tanımlarına göre hareket ederken, kendi benliklerini yok sayma şeklinde gerçekleşebilmektedir.

Cinsiyet rolü sıklıkla bireyin kadınsı ve erkeksi psikolojik özelliklerinin derecelerine bağlı olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1974). Alan yazın incelendiğinde, toplumsal cinsiyet rolü çalışmalarında bireylerin kişiliğinin erkeksi-kadınsı özelliklere sahip olması bakımından incelendiği ve çeşitli psikolojik değişkenlerle erkeksi-kadınsı oluş/olmayış arasında karşılaştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda sıklıkla Türkiye kültüründe geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılan (Kavuncu, 1987; Dökmen, 1991; Özkan ve Lajunen, 2005) Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (Bem, 1974) kullanılmaktadır. Kadınsılık ve erkeksiliğin yüksek düzeyde olması (androjenlik) ile olumlu ruh sağlığı arasında ilişki kurulurken (Bem, 1974;1975) özellikle erkeklerde erkeksiliğin ruh sağlığı ile anlamlı pozitif ilişkili olduğu da belirtilmektedir (O’Heron ve Orlofsky, 1990).

Literatür incelendiğinde (Eisler, 1995; Eisler ve Blalock, 1991; Eisler ve Skidmore, 1987; Gillespie ve Eisler, 1992), erkeksi ve/veya kadınsı özelliklere sahip oluşun değil, katı ve değişmez toplumsal cinsiyet rollerine uygun tutumlar sergilemenin kişinin psikolojik sağlığını olumsuz etkilediği ve başa çıkma mekanizmalarını sınırlandırdığına ilişkin bulgulara rastlanmaktadır. Bu bağlamda ortaya konan toplumsal cinsiyet rolü stresi teorisine göre toplumsal cinsiyet rolü stresi, kişinin sahip olduğu toplumsal cinsiyet nedeniyle kendisinden beklenenlere ulaşma konusunda başarısızlık yaşaması sonucunda ortaya çıkar. Kişinin kültürel olarak belirlenmiş toplumsal cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlı kalması, kişinin öznel değerlendirmeler yapmasını engeller ve bu da toplumsal cinsiyet rolü ile ilgili bir durumla karşılaşıldığında kişinin stres seviyesinin artmasına neden olur (Eisler ve Skidmore, 1987).

Türkiye’de erkekler, sınırları önceden belirlenmiş bir “erkeklik” anlayışına uygun davranmadıklarında “kadınsı” olmakla aşağılanabilmektedir. Bu durum hem erkeği hem kadını küçük düşürmekte ve kadının “eksik ve ikincil” oluşu gibi toplumsal bir yanlış yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri altında ezilmesi dolaylı olarak kadına da yansımaktadır. Erkek, erkekliğini bir tür “kadın olmama” hali üzerinden açıklamaya başladıkça, kadınla arasına bir mesafe koymakta ve onu kendinden aşağı görmeye başlamaktadır. Kimi zaman bu aşağı görme hali, kadına yönelik saldırganlık ve şiddeti de beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla, erkeğe uygulanan toplumsal cinsiyet baskısı arttıkça bu durumdan kadının da etkilendiği bir yorum yapılabilir.

Araştırmalara göre erkek toplumsal rolü sosyalizasyonu duygusal, davranışsal problemler ve sağlık bozulmalarına yol açabilmektedir. Yapılan çalışmalar toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet rolü stresi gibi yapıların alkol ve uyuşturucu kullanımı, partnere yönelik şiddet ve öfke, depresyon, aile içi geçimsizlik, kalp rahatsızlığı, düşük yardım arama davranışı gibi pek çok negatif ve riskli davranışla ilişkili olduğunu göstermektedir (Eisler ve Skidmore, 1987; Sauer, 1992; Eisler, 1995; Copenhaver ve Eisler, 1996). Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet rolü stresinin psikolojik bakımdan sağlıksız oluşun yordayıcısı olduğu söylenebilir. Bireylerin ve özellikle çiftlerin psikolojik sağlıklarını korumaya yönelik çalışmalar için, erkeklerin cinsiyet rolü stresinin azaltılmasını dikkate almakta yarar görülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresini ölçmek için kullanılan en yaygın araç Eisler ve Skidmore (1987) tarafından Amerikan kültüründe geliştirilen Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'dir (MGRS). Bu ölçek kendini anlatma (self-report) türünde hazırlanmış olup erkeklerin geleneksel erkeklik standartlarına ulaşması gereken durumlarda yaşadıkları stresi ölçmeyi amaçlamaktadır. MGRS'nin daha sonra çeşitli revize çalışmaları (McCreary, Newcomb, ve Sadava, 1999; Swartout, Parrott, Cohn, Hagman ve Gallagher, 2014) ve Hollanda (Well, Kolk ve Arrindell, 2005), Çin (Tang ve Lau, 1995) gibi ülkelerde kültürler arası karşılaştırma çalışmaları yapılmıştır. Bahsedilen ölçek araştırmacılar tarafından incelenmiş ve Türkçeye uyarlanması yerine, yapı itibarıyla Türkiye kültüründeki toplumsal cinsiyet rolü stresini daha iyi açıklayabileceği düşünülen, bu kültüre özgü bir ölçme aracı geliştirilmesi tercih edilmiştir. Toplumsal cinsiyet konusu fazlasıyla toplumsal yapıdan ve geleneklerden etkilenen bir bağlamı içerdiğinden, Türkiye toplumu özgü bir ölçeğin geliştirilmesi tercih edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de toplumsal cinsiyet konusunda geliştirilen ölçme araçlarının sayıca azlığı nedeniyle, geliştirilen ölçeğin bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca alan yazın incelendiğinde yapılan çalışmaların çoğunlukla kadınlara yönelik olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmada erkek toplumsal cinsiyet rolü ile ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılması hedeflenen bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

ETCRSÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında ilk olarak maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığını değerlendirmek amacıyla 65 maddelik deneme formu üniversitede lisans ve lisansüstü öğrenim gören 27 erkek bireye sınıf ortamında uygulanmıştır. Ardından, düzenlenen 52 maddelik ölçek lisans öğrenimi gören, 18-25 yaş arasında 294 erkek öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde açılımlı faktör analizi yapılmış ve 27 maddelik nihai form oluşturulmuştur. Elde edilen son form, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), test yarılama güvenilirliği, ölçüt bağımlı geçerlik analizleri için yaşları 18-28 arasında değişen, yaş ortalamaları 22.40 olan 224 bireye uygulanmıştır. Son olarak test tekrar test çalışmasının yürütülmesi için diğer

çalışmalardan bağımsız, 50 kişiden oluşan bir gruba uygulama yapılmıştır. Sonuç olarak ETCRSÖ'nün geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında 4 farklı çalışma grubu olan toplam 595 erkek katılımcıya ulaşılmıştır.

2.2. İşlem Yolu

ETCRSÖ'nün geliştirilmesi amacıyla, ön çalışma amacıyla Ankara'da farklı üniversitelerde öğrenim gören 201 erkek öğrenci üzerinde nitel bir çalışma yapılmış ve katılımcılara "bir erkek olarak yaşadıkları zorluklar" sorulmuştur. Verilerin incelenmesi sonucunda, erkeklerin en çok zorluk yaşadıkları konulardan yola çıkılarak ve ilgili alanyazın taranarak 65 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Toplumsal cinsiyet alanında çalışmaları olan iki uzmandan uzman görüşü alınarak deneme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Deneme formu, kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla üniversitede lisans ve lisansüstü öğrenim gören 27 erkek bireye uygulanmıştır. Bu katılımcıların 3'ünün ölçme değerlendirme alanında uzmanlık unvanı bulunmaktadır. Deneme formunda sunulan uygun olan, düzeltilmesi gereken ve çıkarılması gereken maddelere ilişkin görüşleri alınmıştır. Diğer katılımcılara ise deneme formu sınıf ortamında uygulanmıştır. Bu uygulamada anlaşılmayan ifadeler veya eksik kaldığı düşünülen ifadeler ile ilgili öğrencilerden yazılı görüş alınmış ve anlaşılmayan maddeler düzeltilerek yeni bir form oluşturulmuştur. Ardından, bu yeni hali ile ölçek, büyük bir devlet üniversitesinde okuyan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan, ulaşılabilir 294 öğrenciye uygulanmıştır. ETCRSÖ'nün açıklayıcı faktör analizi ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı bu veriler üzerinden hesaplanmış; faktör analizine göre ölçekten bazı maddeler çıkartılarak ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçeğin son hali, Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği ile birlikte Türkiye'nin farklı üniversitelerinden 224 kişiye uygulanmış ve elde edilen veriler üzerinden, AFA sonuçlarını doğrulamak ve teorik olarak kurgulanan yapıyı sınamak amacıyla ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve aynı veri seti üzerinde benzer ölçekler geçerliği hesaplanmıştır. Ayrıca 50 katılımcıdan oluşan bağımsız bir çalışma grubuna ölçek 3 hafta ara ile uygulanarak test-tekrar test güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

ETCRSÖ'nün geliştirilmesi kapsamında, ölçüt bağıntılı geçerliği sınamak için Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği, katılımcıların demografik bilgilerini edinmek için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kullanılan veri toplama araçları bu bölümde sırası ile tanıtılmıştır.

Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği (EYATÖ): Bu çalışmada ölçüt bağıntılı geçerliği sınamak için kullanılan EYATÖ, Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen ve 1=Hiç rahatsız hissetmem ve 7=Çok rahatsız hissederim arasında derecelendirilen 7'li likert tipi, toplam 45 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin bütününe ilişkin açıklanan toplam varyans yaklaşık %53'tür. Ölçek, kadınlardan aşağı kalmak (Faktör 1, Özdeğer= 12,77, Açıklanan varyans= 28,37, Cronbach α = ,92), koruyucu role yönelik tehdit (Faktör 2, Özdeğer= 4,78, Açıklanan varyans= 10,62, Cronbach α = ,92), karar mercii otoritesine karşı tehdit (Faktör 3, Özdeğer= 2,40, Açıklanan varyans= 5,33, Cronbach α = ,84), aile reisi statüsüne tehdit (Faktör 4, Özdeğer= 2,07, Açıklanan varyans= 4,61, Cronbach α = ,79) ve sert görünmeye yönelik tehdit (Faktör 5, Özdeğer= 1,88, Açıklanan varyans=4,17, Cronbach α =,80) şeklinde adlandırılan 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu

araştırmada, sözü edilen alt ölçeklerden erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi kavramı ile niteliği bakımından ilişkili olduğu düşünülen “Kadınlardan Aşağı Kalma” ve “Sert Görünmeye Yönelik Tehdit” alt ölçekleri (toplam 28 madde) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, eğitim durumu, sınıf düzeyi, okul gibi bilgilerinin yer aldığı; araştırmacılar tarafından hazırlanan bir formdur.

2.4. Verilerin Analizi

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği çeşitli istatistiksel yöntemler ile sınanmıştır. Kapsam geçerliği nitel bir ön çalışma ve uzman görüşü alınarak sağlanmıştır. Ardından Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA gerçekleştirilmeden önce sağlanması gereken bazı varsayımlar vardır. Bunlardan biri veri setinin faktör analizine uygun olmasıdır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının ölçütlerinden biri yeterli örneklem büyüklüğünün sağlanıp sağlanmadığına bakmaktır. Literatür incelendiğinde, faktör analizi için gerekli olan katılımcı sayısı ile ilgili farklı görüşlere rastlanmaktadır. Örneğin, Kline (1994) 200 kişilik bir örneklemin yeterli olacağını belirtmektedir. Cattell ise (1978) ölçekteki madde sayısının 3-6 katı arasında katılımcı ile çalışmayı uygun bulmaktadır. Bu görüşler göz önünde bulundurulduğunda 52 maddelik formun 294 katılımcıya uygulanarak faktör analizine tabi tutulmasının uygun olduğu söylenebilir. Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemenin bir diğer ölçütü de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının incelenmesidir. Toplam 294 kişiden oluşan çalışma grubundan elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla KMO katsayısı ve Bartlett küresellik testi sonuçları incelenmiştir. KMO katsayısı ,89 olarak iyi derecede kabul edilebilir düzeyde ve Bartlett küresellik testine göre ki-kare değeri ($\chi^2 = 2598$) istatistiksel olarak anlamlı ($p < .001$) düzeydedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014). Ayrıca AFA'nın varsayımı olan normalliğin sağlanması için (Tabachnick ve Fidell, 2013) veri setinin çarpıklık-basıklık katsayıları incelenmiştir. Tüm değerlerin -3 ile +3 arasında olduğu görülmüştür. Dolayısıyla verilerin normal dağıldığı söylenebilir.

Faktörleşme tekniği olarak, psikometrik olarak güçlü olduğu belirtilen (Stevens, 1996) Temel Bileşenler Analizi seçilmiştir. Döndürme tekniği olarak ise çok faktörlü yapılar için uygun görülen dik döndürme tekniklerinden olan Varimax tercih edilmiştir. Büyüköztürk'e (2013) göre dik döndürmede faktörler eksenlerin konumu değiştirilmeksizin (aynı açıyla) döndürülürken eğik döndürmede faktörlerin birbiriyle ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle farklı açılarla döndürme yapılır. Yapılan döndürme işlemi sonucunda değişkenlerle ilgili toplam varyans değişmezken, faktörlerin açıkladıkları varyanslar değişir. Analiz sonuçları açısından iki yöntem arasında ihmal edilebilir farklar oluşur. Bu nedenle sosyal bilimlerde ölçek geliştirirken daha kolay yorumlanabilir olması sebebiyle dik döndürme tercih edilmektedir. Dik döndürme tekniklerinden en sık kullanılanı varimax ve quartimax'tır. Her iki teknik de maddelerin yük değerlerini bir faktörde 1,00'a diğer faktörlerde 0'a yaklaştırmayı amaçlar (Büyüköztürk, 2013). Büyüköztürk'e (2002) göre Varimax döndürmesi bir faktör üzerindeki büyük yüklerin dağıldığı değişken sayılarını minimuma indirmektedir. Bunun yanı sıra, Quartimax'ın, varyansın çoğunu karşılayan genel bir faktörün olduğuna inanıldığı, varimax'ın ise çok faktörlü yapının söz konusu olduğu durumlarda daha uygun bir seçim olduğu söylenebilir.

Bu analizde elde edilen sonuçlara göre madde atma konusunda karar verirken çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Literatüre göre, maddelerin faktör yük değerinin ,45 ya da daha yüksek olması seçim için iyi bir ölçüdür; ancak uygulamada az sayıda madde için sınır değer ,30'dur. (Büyüköztürk 2013). Tabachnick ve Fidell (2013) birden fazla maddenin, aynı faktörde verdiği yük değerinin arasındaki farkın ,20'den yüksek olması gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda faktör yükü ,30'un altında olan ve farklı faktörlerde birbirine yakın yük değeri veren maddeler analiz dışı bırakılmıştır.

AFA yoluyla değişkenler arasında bir ilişki elde edilmiş ve bu ilişkiye dair hipotez Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yoluyla test edilmiştir (Çokluk ve diğerleri, 2014). DFA'nın yapılabilmesi için veri setinde normallik varsayımının karşılanması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu doğrultuda 224 kişinin dâhil edildiği veri setinde çarpıklık-basıklık katsayıları ile Mahalanobis uzaklığı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, veri setinde her maddeye ait çarpıklık-basıklık katsayısının -1 veya +1'e yakın olmak üzere, -3 ve +3 istenen aralığında olduğu belirlenmiştir. Mahalanobis uzaklığı sonucuna göre ise çok değişkenli normalliğe aykırı herhangi bir veri olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada model uyum indeksleri olarak ilk olarak ki-kare ile serbestlik derecesinin oranına bakılmıştır (χ^2/sd). Bunun yanı sıra DFA yoluyla sınanan modelin uyumu hakkında karar vermek için pek çok uyum indeksine bakmak gerekir. Bu çalışmada tahmin hatalarının ortalamasının karekökü (RMSEA), standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (SRMR), iyilik uyum indeksi (GIF), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (AGFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) değerleri incelenmiştir.

Bu araştırmada ölçüt bağımlı geçerlik kapsamında, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi kavramı ile nitelik bakımından yakından ilişkili olduğu düşünülen Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği'nin alt ölçekleri olan Kadınlardan Aşağı Kalmak (KAK) ile Sert Görünmeye Yönelik Tehdit (SGYT) alt ölçekleri kullanılmıştır. Katılımcıların ETCRSÖ'den aldıkları puanlar ile KAK ve SGYT'den aldıkları puanlar arasındaki korelasyon incelenmiştir. Korelasyon katsayısı hesaplanırken Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Ayrıca maddelerin madde-toplam korelasyonları incelenmiştir. Madde analizi sonucunda madde-toplam korelasyonlarının ,30 ölçütünü karşıladığı görülmüştür. Madde-toplam korelasyonunun yorumlanmasında ,30 ve daha yüksek olan maddelerin, bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği (Büyüköztürk, 2013) göz önüne alındığında ölçeğin madde toplam korelasyonları açısından yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında iki farklı çalışma yürütülmüştür. Öncelikle Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin kararlılık anlamında güvenilirliğinin hesaplanması için ise test tekrar test yöntemine başvurulmuştur. Testin tekrar edilmesiyle elde edilen iki ayrı ölçümün korelasyon katsayısı kararlılık anlamında güvenilirliğe kanıt oluşturmuştur. Sözü edilen hesaplamalar için SPSS 23.0 paket programından yararlanılmıştır. DFA ile ilgili hesaplamalar ise LISREL 8.8 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. ETCRSÖ için yapılan geçerlik çalışmaları

3.1.1. Kapsam geçerliği

ETCRSÖ'nün kapsam geçerliğinin sağlanması için ilgili alan yazın taranmış ve Türkiye'de erkeklere yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili çalışmalar ve toplumsal cinsiyet rolü stresi teorisi (Eisler ve Skidmore, 1987) incelenmiştir. Madde yazımında kişilerin tecrübelerinden faydalanabilmek için, Ankara'da farklı üniversitelerde öğrenim gören 201 erkek öğrenci üzerinde nitel bir çalışma yapılmış ve katılımcılara "bir erkek olarak yaşadıkları zorluklar" sorulmuştur. Verilerin analizi sonucunda, erkeklerin en çok zorluk yaşadıkları konulardan yola çıkılarak Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği için maddeler yazılmıştır. Bu maddeler ölçeği geliştiren 3 araştırmacı tarafından ayrı ayrı oluşturulmuş, birleştirilmiş ve tekrar gözden geçirilerek toplam 65 maddeden oluşan bir madde havuzu hazırlanmıştır. Elde edilen formla ilgili toplumsal cinsiyet alanında uzman 2 araştırmacıdan uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda araştırmacılar tarafından gerekli düzenlemeler yapılarak ilk deneme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı veya forma yazılmayan ancak ilgili olabileceği düşünülen maddeler olup olmadığını anlamak amacıyla elde edilen form, 3'ü ölçme değerlendirme alanında uzman toplam 27 erkek bireye uygulanmış ve gelen dönütler doğrultusunda ifadelerde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu işlemlerle toplam 13 madde elenmiş ve 52 maddelik bir deneme formu oluşturulmuştur.

3.1.2. Yapı geçerliği

Açımlayıcı Faktör Analizi: Birbiriyle ilişkili değişkenleri bir araya getirerek faktör elde etmek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2013). ETCRSÖ'nün deneme uygulamasının ardından yapılan değişikliklerden sonra ölçeğin yapı geçerliğini sağlamak için ilk olarak 52 maddelik uygulama formu toplam 294 erkek katılımcıya uygulanmıştır. ETCRSÖ'nün yapı geçerliği için faktörleşme tekniği olarak Temel Bileşenler Analizi (Kline, 1994) kullanılmıştır.

Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelmesi ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla Varimax eksen döndürme tekniği seçilmiştir. Varimax yöntemiyle döndürme esnasında, iki maddenin faktör yükleri arasında .20'den fazla fark olması değerini karşılamayan maddeler de çeşitli kombinasyonlarla analiz dışı bırakılmıştır. Bunun nedeni bir maddenin yalnızca bir özelliği seçmesinin arzu edilmesidir. (Çokluk ve diğerleri, 2014). Uygun olmayan maddeler bu yolla silindikten sonra ölçekte 27 madde kalmıştır (2, 3, 6, 9, 11, 13, 16, 18, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 30, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 47, 49, 52).

Açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre, faktörlerin özdeğerinin 1'den büyük olma kuralı (Büyüköztürk, 2013) ve yamaç-birikinti grafiğinin (scree plot) sonucu göz önüne alınmıştır. Bahsedilen tablolar incelendiğinde ETCRSÖ'de 7 faktör saptanmıştır. ETCRSÖ'nün 7 faktörlü yapısı toplam varyansın % 60,11'ini açıklamaktadır. Birinci faktörün tek başına toplam varyansın yaklaşık % 29'unu açıkladığı görülmüştür. İki faktörün birlikte yaklaşık olarak toplam varyansın %36'sını; üç faktörün birlikte yaklaşık olarak %42'sini, dört faktörün birlikte yaklaşık olarak %47'sini; beş faktörün birlikte

yaklaşık olarak %52'sini; altı faktörün birlikte yaklaşık olarak %56'sını ve yedi faktörün birlikte toplam varyansın yaklaşık %60'ını açıkladığı görülmektedir. Varimax eksen döndürme tekniği uygulandıktan sonra ortaya çıkan yük değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Madde faktör yükleri ve açıklanan varyans oranları

Mad. no	Faktör Yükleri						
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
25	,784						
24	,702						
27	,636						
39	,597						
6	,538						
29	,511						
33	,505						
40		,714					
35		,666					
22		,646					
30		,640					
2			,774				
13			,696				
3			,586				
18			,544				
38				,727			
37				,706			
47				,580			
26					,736		
28					,661		
20					,589		
9						,774	
11						,733	
16						,515	
49							,671
42							,644
52							,597
Açıklanan varyans	%29,14	%36,54	%6,07	%5,11	%4,52	%4,13	%3,75

Tablo 1'den de izleneceği gibi, Varimax eksen döndürme tekniği sonrası birinci faktörün 7 maddeden (yeni numaralandırma ile: 3, 11, 12, 14, 16, 18, 22), ikinci faktörün 4 maddeden (yeni numaralandırma ile: 10, 17, 19, 23), üçüncü faktörün 4 maddeden (yeni numaralandırma ile: 1, 2, 6, 8), dördüncü faktörün 3 maddeden (yeni numaralandırma ile: 20, 21, 25), beşinci faktörün 3 maddeden (yeni numaralandırma ile: 9, 13, 15), altıncı faktörün 3 maddeden (yeni numaralandırma ile: 4, 5, 7) ve yedinci faktörün 3 maddeden (yeni numaralandırma ile: 24, 26, 27) oluştuğu belirlenmiştir. Ölçeğin ortak faktör yükleri ,65 ile ,53 arasında değişmektedir ki bu değer aralığı literatüre göre yeterlidir. Birinci faktörde "M3: Fiziksel olarak güçlü olmanın beklenmesi", ikinci faktörde "M19: Bir kadına arkadaşça yaklaşmanın ardında farklı bir niyet aranması", üçüncü faktörde "M6:

Evlenme sürecindeki ağır masraflar”, dördüncü faktörde “M20: Biran önce iş hayatına atılmak zorunda olma”, beşinci faktörde “M9: Romantik ilişkilerde ilk adımı atmanın beklenmesi”, altıncı faktörde “M4: Sert görünmek zorunda olma”, yedinci faktörde “Bir kavgaya girmediğinde ‘ödleklikle’ suçlanma gibi maddeler bulunmaktadır.

Doğrulamalı Faktör Analizi: Toplam 224 katılımcıdan oluşan çalışma grubundan toplanan verilerin 27 madde ve 7 faktörden oluşan yapıyı doğrulayıp doğrulamadığı Lisrel 8.8 programı kullanılarak DFA ile test edilmiştir. DFA sonucu elde edilen 7 faktörlü 27 maddeli modelde, gizil değişkenlerin gözlenen değişkenleri açıklama durumlarına ilişkin olan t değerleri incelendiğinde (Ek-2), değerlerin tüm maddeler için 4,48 ile 10,30 arasında değiştiği görülmüştür. Tablo t değerinin 1,96’dan büyük olması .05 düzeyinde anlamlı; 2,56’dan büyük olması ise .001 düzeyinde anlamlı olduğuna işaret etmektedir (Kline, 2011). Bu nedenle t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlı olduğunu söylenebilir. Bu aşamada yol şemasında hata varyansları incelenmiştir. Değişkenlerin hata varyansları incelendiğinde CRS24’ün (24.madde; ,90) hata varyansının yüksek olduğu görülmüştür. Ancak söz konusu madde için manidar t değeri elde edildiğinden, maddenin modelden çıkarılmamasına karar verilmiştir. Yol şemasından (Ek-1) elde edilen bilgilere göre ki-kare değeri=615,75 ve serbestlik derecesi=303 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler birbirine oranlandığında 2,03 elde edilmektedir. Bu oranın 3’ün altında olması gerektiği ileri sürülmektedir (Kline, 2011). Bu çerçevede, ki-kare, serbestlik derecesi oranının mükemmel düzeyde uyum değeri verdiği ifade edilebilir.

Tablo 2.

Önerilen Model için Uyum İndeksleri ve Standart Uyum Kriterleri

Uyum indeksleri	Mükemmel	Kabul edilebilir	Tahmin edilen model
χ^2/df	≤ 3	≤ 5	2,03
RMSEA	$\leq ,05$	$\leq ,08$,07
SRMR	$\leq ,05$	$\leq ,08$,06
GFI	$\geq ,95$	$\geq ,90$,83
AGFI	$\geq ,90$	$\geq ,85$,79
CFI	$\geq ,95$	$\geq ,90$,95
NNFI	$\geq ,95$	$\geq ,90$,94

Yol şemasındaki (Ek-1) RMSEA incelendiğinde ,07 düzeyinde bir uyum indeksi elde edildiği görülmektedir. Literatüre göre RMSEA’nın ,08’den küçük olması kabul edilebilir uyuma işaret eder (Jöreskog ve Sörbom, 1993). Tablo 3’ten de izleneceği gibi uyum indekslerinden GFI’nın ,83 ve AGFI’nin ,79 olduğu görülmektedir. GFI ve AGFI indekslerinin ,95’in üzerinde olması mükemmel uyuma; ,90’ın üzerinde olması ise iyi uyuma karşılık gelmektedir (Hooper, Caughlan ve Mullen, 2008). Bu çerçevede yapılan analiz için GFI ve AGFI’nin zayıf uyuma işaret ettiği görülmektedir. Standardize edilmiş RMR’nin uyum indeksinin ,06 olduğu görülmektedir. Standardize edilmiş RMR’nin ,05 altında olması mükemmel uyuma; ,08’in altında olması iyi uyuma karşılık gelmektedir (Brown, 2006, Akt. Çokluk ve diğerleri, 2014). Bu çerçevede yapılan analiz için standardize edilmiş RMR’nin iyi uyuma karşılık geldiği ifade edilebilir. Son olarak NNFI ve CFI uyum indeksleri incelendiğinde NNFI değerinin ,94 ve CFI değerinin ,95 olduğu görülmektedir. NNFI’nın ,95 ve üzerinde olması mükemmel uyuma; CFI indekslerinin ,90’ın üzerinde olması kabul edilebilir uyuma karşılık gelmektedir (Sümer, 2000).

DFA sonuçlarına göre uyum değerleri $\chi^2/sd=2,03$, RMSEA=,06, SRMR=,06, GFI=,83, AGFI=,79, CFI=,95 ve NNFI=,94 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerler incelendiğinde GFI değeri kabul edilebilir değerden düşük görünse de diğer değerlerin kabul edilebilir ve mükemmel düzeyde uyum göstermesi nedeniyle 27 madde ve 7 faktörlü modelin doğrulandığı söylenebilir (Çokluk ve diğerleri, 2014; Sümer, 2000).

Ölçüt Bağımlı Geçerlik: ETCRSÖ'nün geçerliğini incelemek amacıyla, Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği (EYATÖ) ile olan benzer ölçekler geçerliğine de bakılmıştır. Faktör analizi sonucunda elde edilen 27 maddelik ölçek, benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla EYATÖ ile birlikte 224 öğrenciye uygulanmıştır. ETCRSÖ'nün, EYATÖ'nün alt ölçekleri olan Kadınlardan Aşağı Kalmak (KAK) ile Sert Görünmeye Yönelik Tehdit (SGYT) alt ölçekleri ile olan benzer ölçekler geçerliğine ilişkin sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.
ETCRSÖ ile EYATÖ Arasındaki Korelasyonlar

	ETCRSÖ	EYATÖ-KAK	EYATÖ-SGYT
ETCRSÖ	1,0		
EYATÖ-KAK	,60**	1,0	
EYATÖ-SGYT	,67**	,65**	1,0

** $p < .01$

Tablo 3'te de görüleceği gibi, ETCRSÖ ile EYATÖ'nün alt ölçekleri arasında pozitif yönde ve manidar düzeyde ilişkiler gözlenmektedir. ETCRSÖ ile EYATÖ'nün alt ölçeği olan KAK arasında ,60 ve ETCRSÖ ile EYATÖ'nün alt ölçeği olan SGYT arasında ,67 düzeyinde korelasyon katsayısı elde edilmiştir. Atılgan, Kan ve Doğan'a (2016) göre, iki testten elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı pozitif yönde ve yüksekse testin ölçüt testle aynı yapıyı ölçtüğü, düşükse; ölçüt testle farklı yapıyı ölçtüğü anlaşılır. Ölçütün, ölçülmek istenen yapıyı ölçtüğü daha önceden kanıtlanmış ve geçerlenmiş olduğundan, ölçüt testten elde edilen puanlarla, geliştirilen ölçme aracından elde edilen puanlar arasındaki pozitif yönlü anlamlı korelasyon yapı geçerliğine ilişkin kanıt olarak kullanılabilir. ETCRSÖ ile EYATÖ arasında pozitif yönde, orta düzeyde ancak manidar bir ilişki gözlenmesi, ETCRSÖ'nün geçerliğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

ETCRSÖ'nün geçerliği ile ilgili denenen tüm yöntemler, ölçekten elde edilen puanların geçerli olarak kullanılabilmesine dair kanıtlar sunmaktadır.

3.2. ETCRSÖ için yapılan güvenilirlik çalışmaları

ETCRSÖ'nün güvenilirlik çalışmaları kapsamında ilk olarak iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Bu çalışma, AFA'nın sınırdığı 294 kişilik çalışma grubundan elde edilen verilerle yapılmıştır. Ayrıca test tekrar test güvenilirliğine başvurularak; 50 kişilik bağımsız bir çalışma grubundan 3 hafta ara ile toplanan verilerden elde edilen puanların korelasyonu hesaplanmıştır.

İç tutarlık: ETCRSÖ'den elde edilen puanların iç tutarlılığını belirlemek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayısı ,70'ten yüksek olduğunda ölçme aracının kullanılabilmesi için yeterli olduğu belirtilmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2006). ETCRSÖ'nün tümü için Cronbach alfa katsayısı ,90 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen güvenilirlik katsayıları ölçekten elde edilen puanların güvenle kullanılabilceğini göstermektedir.

Tablo 4.

ETCRSÖ'ye İlişkin Madde Toplam Korelasyonları ve Cronbach Alfa Katsayıları

Madde No	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılırsa Alpha
M2	3,37	1,40	-0,39	,346	,903
M3	3,48	1,31	-0,46	,568	,898
M6	2,56	1,31	0,36	,531	,899
M9	2,51	1,35	0,43	,553	,899
M11	2,66	1,41	0,30	,543	,899
M13	3,53	1,39	-0,58	,453	,900
M16	2,71	1,26	0,26	,528	,899
M18	2,75	1,55	0,24	,594	,898
M20	3,36	1,52	-0,35	,446	,901
M22	3,34	1,49	-0,30	,483	,900
M24	2,08	1,44	0,99	,392	,902
M25	2,08	1,20	0,86	,490	,900
M26	3,09	1,42	-0,09	,409	,901
M27	2,32	1,34	0,59	,585	,898
M28	2,97	1,45	0,02	,558	,898
M29	2,58	1,36	0,32	,507	,899
M30	3,47	1,44	-0,50	,432	,901
M37	3,56	1,41	-0,55	,504	,899
M38	3,30	1,41	-0,29	,584	,898
M39	2,61	1,41	0,37	,585	,898
M40	3,66	1,45	-0,67	,388	,902
M33	2,30	1,49	0,73	,493	,900
M35	3,68	1,34	-0,73	,406	,901
M42	2,70	1,40	0,27	,383	,902
M47	3,61	1,33	-0,64	,403	,901
M49	3,16	1,51	-0,17	,490	,900
M52	2,54	1,47	0,40	,373	,902

Maddelerin ölçmek isteneni ölçüp ölçmediğinin incelenmesi için madde analizi yapılmıştır. Tablo 4'ten de izleneceği gibi, madde toplam korelasyonu ,35 ile ,59 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyonlarının ,30'dan yüksek olması ölçek maddelerinin geçerliliğine ilişkin kanıt sunmaktadır (Nunnally ve Bernstein, 1994).

Test tekrar test: Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla, ölçek bağımsız bir çalışma grubuna (n=50) üç hafta arayla tekrar uygulanmıştır. Katılımcıların formlarının eşleştirilmesi için, katılımcılardan kendilerine has bir kod alınmıştır. Birinci ve ikinci uygulamalardan elde edilen puanlar arasındaki tutarlılığı görebilmek amacıyla puanlar arasındaki korelasyon katsayısı Pearson Korelasyonu kullanılarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak iki ölçüm arasındaki korelasyon katsayısı ,91 ($p<.01$) olarak bulunmuştur. Guilford'a (1956) göre, bu yöntemle belirlenecek bir testin güvenilirlik katsayısının en az

,70 olması gerekmektedir (Aktaran, Atılgan, Kan ve Doğan, 2016). Dolayısıyla ETCRSÖ'nün güvenilirlik katsayılarının yeterli olduğu söylenebilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Literatür incelendiğine, toplumsal cinsiyetten kaynaklı stresin gerek kişinin kendi içinde yaşadığı, gerekse kişiler arası süreçte yaşadığı çatışmaların önemli sebeplerinden biri olduğu fark edilmektedir. Bireyler toplumsal cinsiyet rollerine ve toplumun kendilerinden beklentilerine uyum sağlamaya çalışırken kimi zaman benimsemedikleri şekilde davranabilmektedir. Kişinin kendi benimsediği tutumlara göre davranmaması onda bilişsel çelişki uyandırabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2016). Erkek toplumsal cinsiyet rolünün toplumsal bir imajla (sert ve duygusuz görünmek gibi) yakından ilişkili olduğu ve bu nedenle kimi bireylerde bilişsel çelişki yarattığı düşünülebilir.

Erkek toplumsal cinsiyet rolü, toplumumuzda erkekten sert görünme, duyguların belli etmeme, başkalarının yanında ağlamama gibi insan doğası ile uyumsuz pek çok beklentiyi içermekte ve bu beklentiler erkekleri stresli hale getirebilmektedir. Erkekten sergilemesi istenen toplumsal imajla ilgili bu beklentilere, erkeğin işsiz kalmasının kadına kıyasla daha olumsuz algılanması, erkekten daima paralı olmasının ya da evi geçindirmesinin beklenmesi gibi koşullar eklendiğinde stres düzeyinin daha da artacağı tahmin edilebilir. Bu nedenle, bu çalışmada erkeklerin toplumsal cinsiyetten kaynaklı stresini geçerli ve güvenilir olarak ölçebilen bir ölçme aracı geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin sınanması amacıyla bir dizi geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Yapı geçerliğinin sınanması amacıyla AFA ve DFA'dan faydalanılmıştır. AFA sonucunda toplam varyansın %60'ını açıklayan 7 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu yapı da DFA yoluyla doğrulanmıştır. Açıklanan varyans oranını ve DFA yoluyla elde edilen uyum katsayıları incelendiğinde ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği incelenmiştir. ETCRSÖ ile EYATÖ'nün alt ölçekleri olan KAK ve SGYT arasında hesaplanan korelasyon katsayıları, bu değişkenlerin pozitif yönde anlamlı ilişkide olduklarını göstermektedir. Bu da ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğine bir kanıt olarak gösterilebilir.

ETCRSÖ'nün güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanması ve test tekrar test yöntemleri ile incelenmiştir. ETCRSÖ'nün iç tutarlık katsayısı ,90 ve test tekrar test güvenilirliği ise ,91 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla ölçümlerin güvenilir olduğu söylenebilir. Yapılan madde analizi sonucunda elde edilen madde-toplam korelasyonlarının ise yeterli olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışma ile Türkiye kültüründe geçerli ve güvenilir bir Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (ETCRSÖ) geliştirilmiştir. ETCRSÖ, 'Benim için hiç stres verici değil=1' ile 'Benim için çok stres vericidir=5' arasında derecelendirilen, 5'li likert tipi 27 maddelik 7 faktörlü bir kendini anlatma ölçeğidir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 27, ölçekten alınabilecek en yüksek puan ise 130'dur. Yüksek puan bireyin toplumsal cinsiyet rolü stresinin yüksek olduğu anlamına gelir. ETCRSÖ'de ters puanlanan madde bulunmamaktadır.

Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği'ni toplumsal cinsiyet alanında çalışan uzmanlar, psikolojik danışmanlar, psikologlar, psikiyatristler, sosyal hizmet uzmanları ve araştırmacılar kendi amaçları doğrultusunda kullanabilirler. Üniversitelerin Psikolojik

Danışma Merkezleri, erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü streslerini ölçerek, stres düzeyinin azaltılmasına yönelik çalışmalar düzenleyebilir. ETCRSÖ, üniversite öğrenimi gören erkek öğrencilere yönelik psiko-eğitsel programların etkisini test etmek için ön-test ve son-test olarak kullanılabilir. Türkçe literatürde bu amaçla geliştirilmiş bir başka ölçek bulunmadığından, ölçeğin literatürdeki bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Ölçeğin geçerliğinin ve güvenilirliğinin sağlanması için farklı gruplardan ve farklı geçerlik güvenilirlik hesaplama yollarından faydalanılması geliştirilen bu ölçeğin güçlü yönlerindedir.

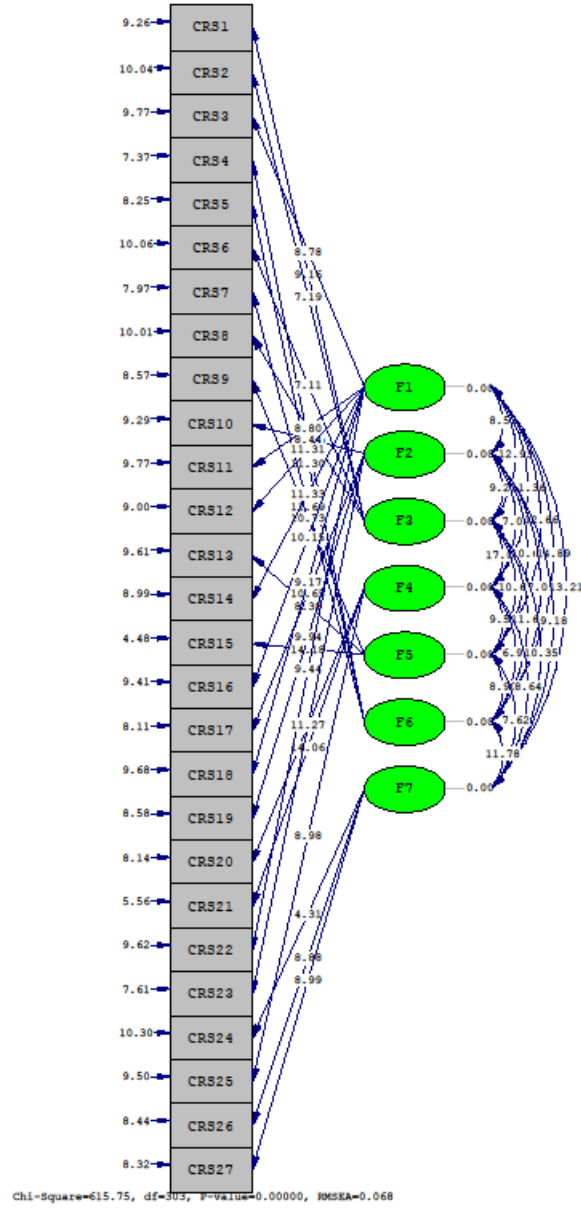
Söz konusu ölçek geliştirme çalışmasının çeşitli sınırlılıkları da bulunmaktadır. Ölçeğin sınırlılıklarından biri, sadece üniversite öğrencileri üzerinde geliştirilmiş olmasıdır. Ancak toplumsal cinsiyet rolü stresi, farklı sorumluluklara sahip yetişkin erkekleri de etkileyebilmektedir. Yetişkinlere yönelik yapılacak farklı çalışmalar için, ölçeğin yetişkinler üzerinde geçerlik güvenilirlik çalışmaları da yapılabilir. Ayrıca bu çalışmada ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği kapsamında toplumsal cinsiyet konulu bir ölçek seçilmiştir. İleriki çalışmalarda ölçüt bağıntılı geçerlik için stresi ölçen ölçme araçları da kullanılabilir.

KAYNAKÇA

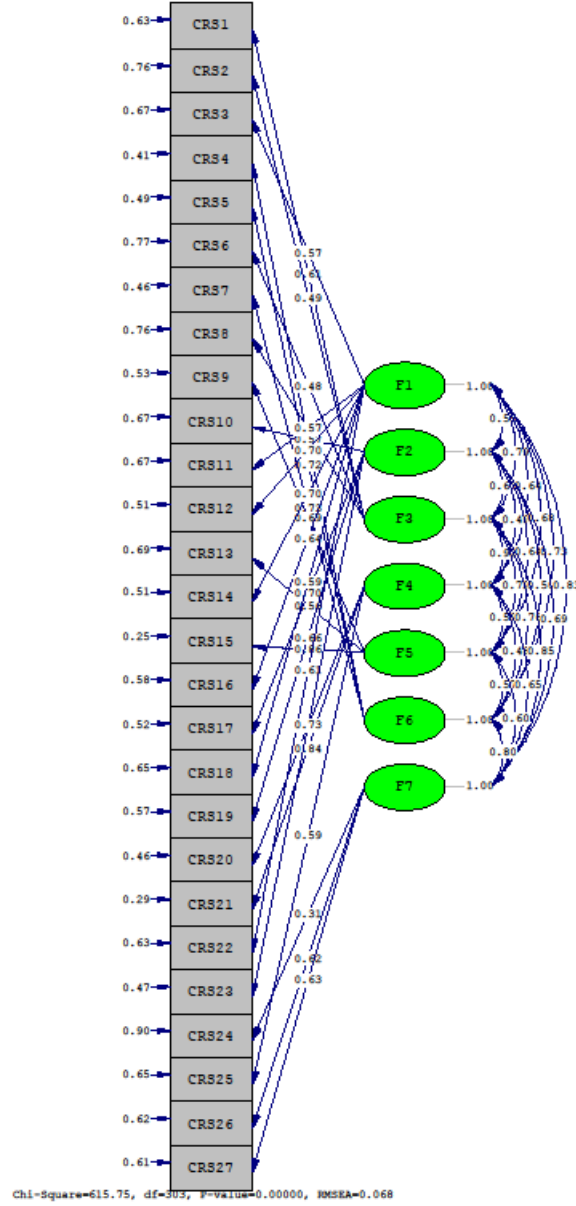
- Atay, T. (2012). *Çin işi Japon işi: Cinsiyet ve cinsellik üzerine antropolojik değerler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atılğan, H. Kan, A. Doğan, N. (2016). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Bem, S. L. (1975). Sex role adaptability one consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(4), 634-643.
- Büyüköztürk (2002). Faktör Analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Eğitim Yönetimi Dergisi*. Güz. 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (18.basım). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cattell, R. B. (1978). *The scientific use of factor analysis in behavioral and life sciences*. New York: Plenum.
- Copenhaver, M.M., & Eisler, R.M. (1996). Masculine gender role stress: A perspective on men's health. In P.M. Kato (Ed.), *Health psychology of special populations: Issues in age, gender, and ethnicity* (pp. 219-235). New York: Plenum Press.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik* (3. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y. (1991). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi* 7(1), 27-40.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eisler, R. M., & Skidmore, J. R. (1987). Masculine gender role stress: Scale development and component factors in the appraisal of stressful situations. *Behavior Modification*, 11(2), 123-136.
- Eisler, R. M., & Blalock, J. A. (1991). Masculine gender role stress: Implications for the assessment of men. *Clinical Psychology Review*, 11, 45-60.
- Eisler, R. M. (1995). The relationship between masculine gender role stress and men's health risk: The validation of a construct. In R. F. Levant & W. S. Pollack (Eds.), *A new psychology of men* (pp. 207-228). New York: Basic Books.
- Etcep, (2016). *Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği projesi*. 12 Şubat 2016 tarihinde <http://etcep.meb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Fraenkel, J.R. ve Wallen, N.E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. NY: McGraw-Hill.
- Gillespie, B. L.,& Eisler, R.M. (1992). Development of the Feminine Gender Role Stress Scale: A cognitive-behavioral measure of stress, appraisal, and coping for women. *Behavior Modification*, 16, 426-438.
- Goldberg, H. (2009). *The hazards of being male: Surviving the myth of masculine privilege*. Iconoclassics Publishing.
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M.: Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.

- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Scientific Software International.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2016). *Dünden bugüne insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kavuncu, A. N. (1987). *BEM Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk toplumuna uyarlama çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.
- Kline, P. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- McCreary, D. R., Newcomb, M. D. & Sadava, S. W. (1999). The male role, alcohol use, and alcohol problems: A structural modeling examination in adult women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 46, 109–124.
- Nunnally, J. & Bernstein, I. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- O'Heron C. A., & Orlofsky, J. L. (1990). Stereotypic and nonstereotypic sex role trait and behaviour orientations gender identity, and psychological adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(1) 134–143.
- Özkan, T. & Lajunen, T. (2005). Masculinity, femininity, and the Bem Sex Role Inventory in Turkey. *Sex Roles*, 52, 103-110.
- Sauer, M.K. (1992). *The role of masculine gender role stress in expressivity and social support network factors*. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal cinsiyet: Faydalı bir tarihsel analiz kategorisi*. Çev., A. T. Kılıç. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stevens, J. (1996). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (3rd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Swartout, K.M, Parrott, D.J., Cohn, A.M., Hagman, B.T., & Gallagher, K.E. (2014). Development of the abbreviated Masculine Gender Role Stress Scale. *Psychological Assessment*, 27(2), 489-500.
- Well, S., Kolk, A. M. & Arrindell, W. A. (2005). Cross-cultural validity of the Masculine and Feminine Gender Role Stress Scales. *Journal of Personality Assessment*, 84(3), 271-278.
- Tang, C. S. K. & Lau, B. H. B. (1995). The Chinese gender role stress scales. *Behavior Modification*, 20(3), 321.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th edition). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Türkoğlu, B. (2013). *Violence as a way of reconstructing manhood: The role of threatened manhood and masculine ideology on violence against women*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- World Economic Forum, (2010). *The global gender gap report*. 10 Nisan 2016 tarihinde <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2010/> adresinden alınmıştır.

EK 1:Yol Şeması

Ek 2: Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeğinin 7 Boyutlu Modeli İçin Gizil Değişkenlerin Gözlenen Değişkenleri Açıklama Oranlarının Manidarlık Düzeyi

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Being a man in Turkey is growing up in a patriarchal society which expects dominant characteristics in every situation. According to Dökmen (2015), gender roles represent traditional roles related to women and women. People often think gender roles only exist for women, but this is not true. Gender roles are also there for men. Society expects men to be strong, dominant, aggressive, independent and competitive. Meeting with these expectations can be challenging. It has seen that masculine gender roles such being strong, not being emotional or having money can be stressful for men.

The most commonly used instrument to evaluate masculine gender role stress is the Masculine Gender Role Stress Scale which developed by Eisler and Skidmore (1987). This self-report scale developed based on the gender role stress theory. After the evaluation of the scale, researchers preferred to develop a scale in Turkish culture instead of adaptation to Turkish culture because gender is highly affected by cultural norms and traditions.

Therefore, the aim of this study is to develop a Masculine Gender Role Stress Scale (MGRSS) in Turkish culture.

2. Method

The scale was applied to undergraduate and graduate male students. A qualitative research, literature review and claiming expert view conducted for content validity. The study has three separate study group. The first group has given answers all 65 item in the item pool. After elimination of items, 52 item-masculine gender role stress scale conducted randomly to 294 male university student. This data used for performing Exploratory Factor Analysis for construct validity and Cronbach's Alpha coefficient for internal reliability. Finally, the third study group consisted of 224 male students has answered 27 item of the final version of the scale. Confirmatory factor analysis and Spearman Brown split-half coefficient were assessed using data obtained from this group. Also, Perceived Threat to Manhood Scale (PTMS, Türkoğlu, 2013) was used to assess convergent validity of the MGRSS.

The data were analyzed by use of SPSS 23.0 and LISREL 8.8.

3. Findings, Discussion and Results

3.1. Validity study

SPSS 23.0 was used to construct validity of the scale. Before performing Exploratory Factor Analysis (EFA), whether the sample size was suitable for the factor analysis or not was tested through Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) parameter and Bartlett's Test. According to literature, the data is suitable for factor analysis if the KMO values are above, 60 and if Bartlett's Sphericity test statistically significant (Çokluk et al., 2014). In this study, the KMO value was found .89 and Bartlett's Sphericity Test was found to be statistically significant, and chi-square value was significant ($\chi^2 = 2598, p < .001$). Therefore, the data was found suitable for the factor analysis. For EFA, Principle Component Analysis and varimax rotation were used as a factorization technique.

According to the findings of PCA, 49 of the items in the scale had factor loadings greater than the lower limit of, 30. (Çokluk et al., 2014). Therefore, three items removed from the scale. Final factor loadings were found between, 41 and ,73.

The criteria for deciding the number of factors to retain were eigenvalue greater than 1. The initial solution showed MGRSS had a seven-factor structure for a total of 60,11% of the variance. Also, the first factor explains 29% of variance by itself. The value of total variance between 40% and 60% is acceptable for social science studies (Çokluk et al., 2014). Therefore, total variance explained in this study is highly acceptable. For the interpretation of the seven-factor, Varimax vertical axis rotation was used. Items which could not meet the requirement for the value of the differences of each item between the factor loadings of ,10 were deleted (Çokluk et al., 2014).

After PCA results, seven factor, 27 item model was tested by the use of Confirmatory Factor Analysis (CFA) with different data. CFA was applied by using LISREL 8.8 program. Path diagram and goodness to fit statistics were produced for seven-factor model with 27 items. T-values were significant at .01. In addition, error variance ranged from ,25 to ,90. Kline (1994) suggested that error variance should not exceed the value of ,90.

According to the results of CFA, MGRSS's fit index values were as follows: $\chi^2/df=2,03$, RMSEA=,06, SRMR=,06, GFI=,83, AGFI=,79, CFI=,95 and NNFI=,94. It can be said that GFI value was lower than acceptable value. On the other hand, χ^2/df (2,03) and NNFI (,94) values are perfect fit and other values indicate acceptable fit. Therefore, it can be said that this seven factor 27 item model confirmed by the data (Sümer, 2000; Çokluk et al., 2014).

Also, for convergent validity of the scale, three-factor of Perceived Threat to Manhood Scale (PTMS) were used. The result shows positive significant correlations between these scales.

3.2. Reliability study

Internal reliability of MGRSS was measured with Cronbach's Alpha Coefficient. The Cronbach's Alpha coefficients over ,70 are stated as acceptable for an instrument to be used (Çokluk et al., 2014). Internal consistency for the whole scale were found to be ,90 in MGRSS which is acceptable. Test-retest coefficient was found to be ,91 which is acceptable.

3.3. Results

According to the literature, gender-related stress is an important cause of interpersonal conflicts. Individuals are trying to meet gender role norms, and society's expectations and this situation cause stress. The literature shows that there is no scale exists to measure gender-related stress level of men in Turkey. Therefore, the aim of this study were to develop such scale. As a result of validity and reliability study of MGRSS, the scale yielded a construct that consisted of 27 items and seven factor that explained 60,11% of the total variance. The scale is a 5 point Likert scale from 'Not at all stressful=1' to 'Extremely stressful=5'. The lowest score on the scale is 27 and the highest is 130. The size of the total score is interpreted in the way of having high-stress level about gender-related situations. There is no reverse item in MGRSS.

These results revealed that MGRSS is a valid and reliable instrument to measure gender role stress level of men in Turkish culture. It is believed MGRSS will contribute to the literature. MGRSS can be used by gender studies experts, psychological counselors, psychologists, psychiatrists, social workers and other researchers.

In addition to its strengths, the present study has some limitations. This scale development study was carried out only with university students. For this reason, researchers may carry out studies with different samples such adolescence or adults.